

צריכת חלב ומוצריו בישראל ובעולם

יוסי דרור, המועצה לענף החלב בישראל

מדע התזונה קובע שהחלב נמנה על המזונות הבסיסיים, וכי הוא בעל חשיבות רבה בתפריטים של בני אנוש מכל הגילים ובכל הארצות. הצריכה הממוצעת לנפש של חלב ומוצריו בישראל בולטת ברמתה הנמוכה, לעומת התצרוכת הממוצעת ברוב הארצות המפותחות. על פי הנתונים, שפורסמו לאחרונה על ידי הארגון הבינלאומי של משק החלב עבור צריכת חלב שתיה ומוצרי חלב עיקריים לנפש ב־29 מדינות אירופה, אמריקה ואוסטרליה, תופסת ישראל את אחד המקומות האחרונים ברשימה. יתר על כן ב־10 מדינות ברשימה זאת הצריכה של חלב שתיה היא בכמות כפולה או יותר מאשר בישראל (טבלה 1).

גם מוצרי חלב עיקריים – חמאה וגבינות קשות, נצרכות בממוצע לנפש בכמויות העולות בהרבה על אלה שבישראל. מהתבוננות בטבלה 2, המציינת את שעות העבודה, שעל כל אזרח ממוצע בכל מדינה לעבוד על מנת לרכוש אחד משלושת מוצרי החלב המרכזיים, עולה שהרמה הממוצעת בישראל איננה מבין הגבוהות בין מדינות העולם.

נתוני הצריכה של השנים האחרונות, המרוכזים במועצת החלב, מסתבר לנו שהמכשיר הסובסידיאלי במחיר לא שינה באופן מהותי את דפוסי הצריכה של הצרכן הישראלי הממוצע. נראה לי שאם יערך ניתוח של הסקטורים הצרכניים של החלב בשנת 1981 לעומת 1980 (שנה ללא סובסידיות ממשלתיות לחלב), יסתבר ששיעור השינוי בכמויות הנצרכות על ידי גורמים מוסדיים גדול בהרבה משיעור השינוי אצל הקונה הממוצע. המדובר הוא לגבי מוסדות כמו: צבא, בתי חולים, מלונות, מסעדות, קונדיטוריות ועוד, אשר השיקול המרכזי אצלם ברכישת המוצר הוא בעיקר כלכלי. הגורם הסובסידיאלי הופך את מחירם של מוצרי החלב לזולים יותר ביחס למוצרי מזון אחרים. אולם עם כל שינוי ברמת המחירים היחסיים, הצרכנים המוסדיים האלה מקטינים או מפסיקים כליל את רכישת החלב ומוצריו ועוברים למוצרים תחליפיים. כך לדעתי מכשיר הסובסידיות איננו מהווה כלי להחדרת תודעת צריכה פרמנטית של מוצרי מזון כפי שטוענים אחדים, ואינו מהווה תחליף להסברה נכונה של הנושא.

הצריכה והסובסידיות

אחד הגורמים החשובים הקובעים את מגמת הצריכה של חלב ומוצריו במשק הישראלי, הוא מדיניות הסובסידיות של הממשלה. מימון חלק ממחיר המוצר מקופת האוצר הממשלתי מאפשר להכניס למעגל הצריכה צרכנים פוטנציאליים נוספים. אולם מניתוח

הצריכה וההרכב הדמוגרפי של האוכלוסיה

ממחקרים שנעשו בעבר על דפוסי הצריכה של האוכלוסיה בישראל, הסתבר שעל רמת הצריכה משפיע גורם קובע והוא – ההרכב הדמוגרפי של האוכלוסיה, אשר חלק ניכר ממנה נמנה על העליה מארצות המזרח, שצריכת החלב תפסה בקירבה מקום מועט ביותר. הרגלי תזונה

טבלה 1. צריכת חלב ומוצריו לנפש בעולם (המקור: חוברת IDF לשנת 1981/82)

המדינה	חלב שתיה, ליטר	המדינה	חמאה, ק"ג	המדינה	גבינות, ק"ג		
					קשות	רכות	סה"כ
1. איסלנד	233.0	1. ניו זילנד	13.8	1. צרפת	14.1	4.3	18.4
2. פינלנד	219.9	2. אירלנד	11.8	2. איטליה			14.2
3. אירלנד	191.2	3. פינלנד	11.3	3. איסלנד	7.0	7.0	14.0
4. נורווגיה	153.9	4. צרפת	9.5	4. שוודיה	13.2	0.5	13.7
5. בריטניה	132.9	5. פולין	8.9	5. גרמניה	7.7	6.0	13.7
6. ברית המועצות	131.6	6. דנמרק	8.4	6. בלגיה	11.0	2.4	13.4
7. ניו זילנד	126.5	7. צ'כוסלובקיה	8.2	7. שוויצריה	12.9	0.5	13.4
8. אוסטריה	125.8	8. שוויצריה	7.7	8. ישראל*	3.1	10.1	13.2
9. שוויצריה	115.3	9. איסלנד	7.4	9. הולנד	12.2	0.9	13.1
10. צ'כוסלובקיה	114.6	10. גרמניה	7.1	10. נורווגיה	12.1	0.3	12.4
11. שוודיה	109.3	11. בלגיה	7.0	11. פולין	2.9	8.6	11.5
12. ספרד	105.7	12. לוקסמבורג	6.8	12. ארצות הברית	8.0	2.1	10.1
13. אוסטריה	102.3	13. בריטניה	6.1	13. דנמרק	9.2	0.4	9.6
14. דנמרק	79.5	14. נורווגיה	5.6	14. לוקסמבורג	8.8	0.8	9.6
15. פולין	77.5	15. ברית המועצות	5.2	15. צ'כוסלובקיה	4.8	4.2	9.0
16. לוקסמבורג	73.1	16. אוסטריה	5.1	16. ניו זילנד	8.9		8.9
17. ארצות הברית	71.2	17. אוסטריה	4.6	17. קנדה	7.6	1.2	8.8
18. איטליה	68.8	18. קנדה	4.5	18. אוסטריה	5.1	3.1	8.2
19. ישראל*	67.4	19. שוודיה	3.6	19. פינלנד	6.9	1.0	7.9
20. בלגיה	60.0	20. הולנד	3.6	20. אוסטריה			6.6
21. הולנד	51.7	21. ארצות הברית	2.1	21. בריטניה	5.6	0.1	5.7
22. גרמניה	50.6	22. איטליה	2.1	22. ברית המועצות			4.8
23. צרפת	45.8	23. הודו	1.1	23. ספרד			3.9
24. קנדה	44.9	24. צ'ילה	1.0	24. אירלנד			3.3
25. יפן	36.0	25. ישראל*	0.9	25. צ'ילה	1.3	0.4	1.7
26. דרום אפריקה	36.0	26. ספרד	0.8	26. ברזיל	1.3	0.2	1.5
27. ברזיל	25.6	27. דרום אפריקה	0.7	27. דרום אפריקה			1.3
28. הודו	21.1	28. יפן	0.6	28. יפן			0.83
29. צ'ילה	11.5	29. ברזיל	0.4				

* לא כולל את תושבי השטחים המוחזקים

אלה השתדרשו במידה רב גם בקרב הדורות הצעירים ילידי הארץ.

האקלים החם יחסית, השורר בארץ בחלק מחודשי השנה, מסביר במידה רבה את הרכב סל הצריכה של צרכן החלב הישראלי הממוצע, המאופיין במוצרים דלי שומן כמו אשל, לבן וגבינות רכות לסוגיהן. מתמיהה העובדה שחלב ומשקאות חלב אינם ברמת עדיפות גבוהה אצל הישראלי הממוצע, לפחות ברמת עדיפות זהה לזו הניתנת למשקאות קלים, היקרים ממשקאות חלב פי כמה, בזמן שהיתרון התזונתי של החלב הוא ברור מאליו.

רמת צריכת שומן החלב, הנמוכה יחסית, של הצרכן הישראלי הממוצע, מהווה כיום את החסם העיקרי בפני המשקים, לקבלת תוספות למכסות החלב שלהם. הפניות הרבות של המשקים למועצת החלב, למשרד החקלאות

יחידה כלכלית יצרנית, אשר איננה יכולה לפסוח על הרפת בתור שכוז.

התוספת המבוקשת במכסת החלב למשק הבודד באה איפוא לתת ביטוי לשני תהליכים מרכזיים אשר קורים ברפת הישראלית:

1. ההתיעלות, שחלה ברפת והגידול בתנובת החלב לפרה, מאפשרים לשווק יותר חלב במסגרת אמצעי הייצור הקיימים;

2. ההתרחבות הטבעית אשר מאפיינת כל יחידה יצרנית, שאינה רוצה לדרוך במקום וששאיתה היא לגדול, איננה פוסחת גם על בית היוצר לחלב שהוא הרפת.

בשנת 1981/82 היינו עדים לעליה בשיווק חלב למחלבות בשיעור של 7% לעומת שנת 1980/81. סיכום נתוני השיווק של מחצית שנת 1982/83, מצביע על שיווק חלב ברמה שנתית של 712 מיליון ליטר, שהם גידול של 4% לעומת אשתקד.

לדעת מועצת החלב אפשר וניתן לשנות את דפוסי הצריכה של קהל הצרכנים על ידי פעילות הסברתית נכונה, בעיקר בקרב הדור הצעיר.

נושא ה"תזונה" הינו מכובד דיו, על מנת שיכלל בחלק מהנושאים הנלמדים במערכות החינוך, בעיקר לילדים ולבני נוער. בימים אלה מועצת החלב הוציאה לאור חוברת לנוער בשם "החלב שלנו". זוהי חוברת ראשונה מסוגה בשפה העברית אשר מיועדת להקנות לקוראיה הצעירים רקע על ענף הרפת בכלל, ועל הנעשה בתחום זה בישראל בפרט. יש בה תאור חי של המחלבות, ותהליכי הייצור של מוצרי חלב, המוגשים לקורא כסיפור מרתק. חוברת זו ניתנת להשגה ללא תשלום במשרדי מועצת החלב.

טבלה 2. שעות העבודה הדרושות לרכישת שלושת מוצרי החלב העיקריים, דקות (המקור: חוברת IDF לשנת 1980/81)

המדינה	חלב שתיה ליטר	חמאה, ק"ג	גבינה קשה, ק"ג
אוסטריה	9.5	73.2	79.9
אוסטרליה	4.8	20.6	24.9
בלגיה	4.6	43.0	46.1
ברזיל	39.8	449.3	348.6
קנדה	4.7	27.2	39.1
שוויצריה	5.6	58.8	56.5
גרמניה	6.4	52.1	61.5
דנמרק	3.5	23.8	39.1
ספרד	4.5	57.0	49.0
פינלנד	6.1	66.0	69.0
בריטניה	7.0	40.2	50.2
אירלנד	6.2	37.9	62.7
איסלנד*	12.4	126.1	131.6
איטליה	5.2	54.1	72.4
יפן	9.3	56.7	50.3
ארצות הברית	4.6	34.0	42.8
לוקסמבורג	5.2	36.1	39.1
דרום אפריקה	14.5	89.7	108.4
הולנד	4.2	31.8	33.9
נורווגיה*	3.4	26.9	35.8
ניו זילנד*	4.0	17.5	34.0
פולין*	4.2	94.1	60.1
שוודיה	4.4	30.0	46.4
ישראל*	5.1	57.2	71.8

* במדינה זו שעות העבודה הנדרשות כפופות לשינויים במדיניות הסובסידיות לחלב

ולהתאחדות מגדלי בקר, לקבל תוספת למכסת החלב, מנומקות על ידם כתהליך הכרחי בכל

רישום נתוני ייצור החלב על ידי מבקרי החלב

במסגרת המאמצים להגברת הפיקוח על ביקורת החלב נדרשים מבקרי החלב לרשום בתום הביקורת גם את כמות החלב (בליטרים) שיוצרה במשק במשך כל החודש הקודם לחודש הביקורת. כמות זו תכלול את החלב המשווק וכן את החלב שמשתמשים בו לתצרוכת פנימית (הגמעת יונקים ומטבח), וכן חלב שנשפך מסיבה כלשהי.

מערכת ביקורת החלב